

УДК 06.053.56.001=111

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ВНЗ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ПРОГРЕСИВНОГО ДОСВІДУ КАНАДИ

Юлія Головацька

У статті розглянуто основні напрямки, за якими слід здійснювати реформування та вдосконалення перекладацької освіти в Україні. Визначено та обґрунтовано позитивні аспекти канадського досвіду підготовки магістрів перекладу для вітчизняної системи вищої освіти.

Ключові слова: підготовка магістрів перекладу, структура та зміст освітніх програм, форми організації навчання, технології навчання магістрів перекладу.

Європейська інтеграція, якої прагне Україна, вимагає змін та вдосконалення багатьох сфер діяльності, серед яких значну увагу варто приділити реформуванню системи вищої освіти. Зокрема, важливе значення має іншомовна підготовка та підготовка кваліфікованих перекладачів, які є затребуваними в контексті євроінтеграційних процесів. Професійні перекладачі виконують функцію міжнародних посередників в економіці, торгівлі, науці, освіті, туризмі, інших сферах діяльності. Від якості перекладацької освіти залежить точність формулювань текстів угод про співпрацю, контрактів, бізнес-планів інших документів, а також адекватне взаємопорозуміння між фахівцями різних країн в процесі живого спілкування.

Аналіз вітчизняної системи перекладацької освіти, зокрема підготовки магістрів перекладу, показує, що існує низка недоліків, які знижують рівень підготовки майбутніх фахівців, результатом чого є їх недостатня конкурентоздатність на ринку праці.

Відкритість проблеми професійної підготовки перекладачів підтверджується також наявністю значної кількості досліджень, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а саме І. Алексєєвої, В. Вілса, Д. Годек, Ж. Деліля, Д. Келлі, К. Клауді, О. Лобо, О. Мартинюк, З. Підручної, Е. Піма, Р. Робертс, Р. Тінслея, Б. Фолькарт, О. Чередниченка, Л. Черноватого, А. Шиби та інших.

На наш погляд, одним із найоптимальніших шляхів вдосконалення системи магістерської підготовки перекладачів у ВНЗ України є вивчення прогресивного досвіду країн, які займають провідні позиції у галузі вищої освіти та підготовки перекладачів, однією із яких є Канада. Таким чином, метою статті є визначення напрямків вдосконалення вітчизняної системи магістерської підготовки перекладачів із урахуванням позитивних аспектів канадського досвіду.

Порівняльно-педагогічний аналіз особливостей організації навчання майбутніх магістрів перекладу у вищій школі Канади та України дає змогу обґрунтувати способи реалізації прогресивних аспектів канадського досвіду у

вітчизняній системі магістерської підготовки перекладачів з метою її вдосконалення. До загальних рекомендацій щодо покращення підготовки магістрів перекладу в українських ВНЗ із урахуванням прогресивного досвіду Канади, вважаємо доцільним віднести такі:

1. Удосконалення законодавства у сфері вищої освіти. Для того, щоб повноцінно влитися у світовий освітній простір та готувати фахівців, які будуть конкурентоздатними на ринку праці, перш за все, на наш погляд, слід привести у відповідність законодавчу базу. Потрібно переглянути діючі закони, постанови та інші нормативні документи, які регулюють освітній процес, виділити сильні та слабкі сторони, врахувати позитивні аспекти закордонної практики та, на основі цього, розробити ефективну систему законодавчого регулювання вищої освіти. Вважаємо, що певні позитивні зрушення в цьому напрямку уже є, про що свідчить прийняття нового закону «Про вищу освіту». Однією із позитивних змін, відповідно до закону, є скасування ОКР «Спеціаліст», що дасть можливість приділити більше уваги та покращити рівень магістерської підготовки, зокрема, перекладачів. Іншим важливим кроком у цьому напрямку, на наше переконання, є надання більшої автономії навчальним закладам, що уможливить певну незалежність у формуванні навчальних планів для магістрантів. На нашу думку, часткова децентралізація вищої освіти сприятиме покращенню якості підготовки фахівців.

В цьому контексті важливо також звернути увагу на фінансування вищої освіти. Як показує досвід Канади, окрім належного фінансування зі сторони держави, значна кількість коштів надходить з інших джерел, зокрема підприємств та організацій, які потребують кваліфікованих фахівців (перекладацька сфера не є винятком), а також від надання певних послуг, як це відбувається у випадку, коли магістранти проходять внутрішню практику в університеті та здійснюють переклади для установ, з якими співпрацюють навчальні заклади [1, с. 25]. Для української системи вищої освіти така практика не є типовою, тому, вважаємо, що одним із важливих завдань, як держави, так і ВНЗ є пошук шляхів збільшення асигнування вищої освіти.

2. Приведення підготовки перекладачів у відповідність до вимог ринку праці. Як видно із канадської практики, важливу роль в процесі організації навчання майбутніх перекладачів приділяють моніторингу перекладацької галузі країни, результати якого враховують ВНЗ. Однією із складових таких досліджень є працевлаштування випускників, а також фахівці з дипломами якого ОКР є більш затребуваними серед роботодавців та які вимоги вони ставлять перед перекладачами в контексті їх професійної компетентності. Навчальні заклади, в свою чергу, враховують ці дані при відборі студентів та формуванні змісту освітніх програм [5]. Ми вважаємо, що така практика мала б позитивний вплив на вітчизняну систему підготовки перекладачів, в якій на сьогоднішній день недостатньо реагують на потреби ринку праці. У такий спосіб, як і у Канаді, така діяльність може здійснюватись професійними організаціями перекладачів, які сьогодні активно розвиваються в Україні.

3. Спеціалізація магістерських програм. На нашу думку, спеціалізація перекладацької освіти є одним із ключових способів її вдосконалення. Звичайно, ми усвідомлюємо той факт, що впровадження всесторонньої

спеціалізації (відповідно до видів перекладацької діяльності та жанрової спеціалізації), як це функціонує у Канаді, є складним та тривалим процесом, тому значним досягненням була б часткова спеціалізація, а саме розподіл магістерських програм за двома напрямками – письмовий та усний переклад. Одним із шляхів реалізації цього аспекту ми вбачаємо у збільшенні кількості магістерських програм, що можливе, зокрема, за рахунок скасування освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст».

4. Регулярний перегляд та оновлення програм підготовки магістрів перекладу із залученням провідних фахівців цієї галузі. Для того, щоб якість надання освітніх послуг постійно відповідала кваліфікаційним характеристикам, визначених для випускників магістратури, необхідним є постійний перегляд освітніх програм, здійснювати який повинні спільно викладачі перекладу та досвідчені перекладачі-практики. Залучення професійних перекладачів до цього процесу уможливить таку організацію навчання майбутніх фахівців цієї сфери, яка буде наближеною до автентичного середовища роботи. Це також відобразиться на якості навчально-методичних матеріалів, оскільки дасть можливість підібрати матеріали із професійної діяльності перекладачів. Важливо організовувати зустрічі, проводити семінари, конференції тощо, в яких би приймали участь досвідчені перекладачі-практики, так, як це відбувається у Канаді, де на кожен семестр складається план відповідних заходів (тиждень перекладу, майстер-класи від професійних перекладачів тощо). До уваги варто взяти також такий позитивний аспект канадського досвіду, як участь професійних перекладачів в оцінюванні якості та рівня знань студентів, зокрема під час захисту магістерських робіт та на випускних іспитах.

5. Удосконалення змісту програм підготовки магістрів перекладу:

а) упорядкування нормативної частини навчальних планів дасть змогу переглянути наявні цикли навчальних дисциплін, проаналізувати доцільність деяких з них та внести певні зміни, які матимуть позитивний вплив на якість підготовки магістрантів-перекладачів. На наш погляд, увагу слід звернути на навчальні дисципліни циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки та розподіл навчальних кредитів між ними. Проаналізувавши вітчизняні навчальні плани, ми прийшли до висновку, що деякі дисципліни не є доцільними і можуть бути замінені тими, які більшою мірою відповідають професійній підготовці на рівні магістратури. Якщо порівняти з навчальними планами програм підготовки перекладачів у Канаді, то ми побачимо, що такі навчальні дисципліни, як «Філософські проблеми наукового пізнання», «Цивільний захист», «Менеджмент в освіті» та інші, вивчаються в процесі здобуття ОКР «Бакалавр», в той час, як магістратура із зазначеного фаху відзначається чіткою професійною спеціалізацією.

б) збільшення частки вибіркового дисциплін. Важливе значення для ефективності навчального процесу має розширення можливостей магістрантів обирати для вивчення дисципліни, які відповідають їх професійним інтересам. Як видно із вітчизняних навчальних планів, перелік вибіркового дисциплін є значно вузьким, в порівнянні із тим, що пропонують канадським магістрантам. Така ситуація певною мірою обмежує студентів у повноцінному задоволенні їх освітніх прагнень. У цьому контексті з'являється також можливість впровадження жанрової спеціалізації магістерських програм через введення у

вибіркову частину навчальних планів дисциплін із спеціалізованого перекладу (економічний переклад, медичний переклад, комерційний переклад тощо).

6. Урізноманітнення форм організації навчання. Для ефективного засвоєння теоретичних знань та здобуття практичних умінь та навичок значну роль відіграють форми організації навчальних занять. Як демонструє досвід Канади, навчання магістрантів-перекладачів здійснюється через нетрадиційні форми занять (лекції-дискусії, проблемні лекції, інтерактивні лекції, семінари-конференції, семінари із спеціальних питань, семінари-бесіди тощо), на яких студентів спонукають до вирішення проблемних ситуацій, що можуть виникати в реальній професійній діяльності, заохочують працювати в команді, здійснювати дослідження у професійній сфері. У такий спосіб не лише краще засвоюються знання, уміння та навички, а й формуються і розвиваються важливі професійні якості, необхідні для здійснення висококваліфікованої перекладацької діяльності. Впровадження цього позитивного аспекту закордонного досвіду, на наше переконання, матиме відповідний результат, оскільки у вітчизняній системі підготовки перекладачів домінують традиційні форми організації навчання.

7. Впровадження спеціальних підходів до організації навчання майбутніх магістрів перекладу. Однією із успішних умов реалізації дидактичних цілей в процесі підготовки майбутніх магістрів перекладу є оптимальне поєднання спеціальних підходів організації їх навчання. З цією метою в Канаді гармонійно застосовують лінгвістичний, функціональний, соціалізовано конструктивний та процесуально-орієнтований підходи, які в сукупності передбачають усесторонній розвиток професійної особистості, сприяють високій мотивації студентів до навчальної діяльності та готують їх до реальної професійної діяльності. Реалізація зазначених підходів в українській системі магістерської підготовки перекладачів, на нашу думку, потребує їх ґрунтовного вивчення з боку викладачів та підбору відповідного навчального матеріалу.

8. Інтенсивне використання інтерактивних технологій навчання. Активізація пізнавальної діяльності магістрантів-перекладачів, інтенсифікація розуміння, засвоєння та практичного застосування їх знань, підвищення мотивації до пошуку шляхів вирішення навчальних проблем, а також формування навичок індивідуальної та колективної роботи можливі через впровадження у навчальний процес інтерактивних технологій навчання. Канадські педагоги практикують різноманітні інтерактивні технології під час практичних занять, зокрема такі, як круглий стіл, робота в малих групах, робота в парах, кейс-метод, мозковий штурм, симуляції та імітаційні ігри, ділові ігри, рольові ігри, диспут та дискусія, ток-шоу, дебати та інші. Це забезпечує поглиблення лінгвістичних та культурологічних знань майбутніх перекладачів, покращення їх дослідницьких навиків, практикування перекладацьких технік, вивчення професійних аспектів перекладацької діяльності, формування навиків організації та управління перекладацькими проектами, вдосконалення навиків студентів вчитися та оцінювати себе самостійно.

9. Удосконалення практичної підготовки. Практична підготовка є одним із важливих компонентів навчальних планів програм підготовки магістрів перекладу. В Україні магістранти-перекладачі, в переважній більшості,

проходять перекладацьку (виробничу) практику в приватних перекладацьких компаніях, в той час як у Канаді перелік установ, з якими співпрацюють навчальні заклади, є значно більшим, включаючи державні органи (уряди провінцій та територій, Федеральний уряд, суди тощо), що дає можливість кращого розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців, збільшує шанси потенційного працевлаштування після закінчення навчання. Не менш важливим є такий аспект практичної підготовки канадських магістрантів-перекладачів, як можливість стажування у провідних закордонних установах, з якими співпрацюють ВНЗ. Так, наприклад, магістранти Університету Оттави мають можливість проходити практику в Іспанії, Німеччині, Китаї. Тому, ми переконані, що вітчизняним університетам слід вдосконалити практичну підготовку майбутніх магістрів перекладу шляхом розширення співпраці не лише з перекладацькими компаніями, а й з іншими установами, як державної, так і приватної форми власності, які потребують кваліфікованих перекладачів. На сьогоднішній день така можливість з'являється у зв'язку із підписанням угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Не можна залишити поза увагою необхідність збільшення тривалості перекладацької практики магістрантів, на яку у деяких ВНЗ відводиться лише два тижні. На наш погляд, мінімальний термін перекладацької практики повинен становити від чотирьох до восьми тижнів, так, як це відбувається у канадських університетах. Досягнути цього можна шляхом скорочення асистентської (педагогічної) практики, а також через збільшення тривалості магістерських програм до 1,5 року.

10. Активне використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Сьогодні однією із важливих компетенцій кваліфікованого перекладача є інформаційно-пошукова, а також уміння застосовувати комп'ютерні технології в професійній діяльності. Одним із шляхів реалізації зазначеного є використання інформаційно-комунікаційних технологій, що має позитивний вплив не лише на організацію навчального процесу загалом, а й готує майбутніх фахівців до вимог інформатизації професійної діяльності. Високий рівень матеріально-технічного забезпечення ВНЗ Канади створює можливості для роботи магістрантів із новітнім програмним забезпеченням (MultiTrans, SDL Trados Studio, LogiTerm, Fusion Translate, OmegaT, Hunspell), електронними словниками, термінологічними базами даних, програмами вдосконалення мовних навичок (Antidote, WhiteSmoke Writer), спеціально розробленими для професійних та майбутніх перекладачів електронними ресурсами (Language Technologies Toolbox, Collection of Electronic Resources in Translation Technologies). Комп'ютерно-фасилітоване навчання дозволяє також застосовувати різноманітні технології під час проведення практичних та лабораторних занять із магістрантами (квізи, чати, вікі-технології, електронні портфоліо, технології глосаріїв тощо). Для того, щоб така практика була у вітчизняних навчальних закладах, потрібно шукати кошти для придбання ліцензованих перекладацьких програм, вводити відповідні навчальні курси.

11. Удосконалення акредитації магістерських програм та сертифікації магістрів перекладу. Оцінка та контроль якості надання освітніх послуг має велике значення для підготовки кваліфікованих фахівців з перекладу. Як відомо, в Україні такі повноваження мають державні органи такі, як Міністерство освіти і науки, які регулярно здійснюють акредитацію освітніх

програм. Для того, щоб процес акредитації був ефективнішим, на нашу думку, варто переглянути критерії, за якими вона здійснюється і додати, зокрема, такі, як актуальність освітньої програми для ринку праці; науково-дослідна діяльність; рівень практичної підготовки; участь студентів у визначенні змісту та організації навчального процесу; участь роботодавців у реалізації навчального процесу.

Доцільним є також впровадження системи сертифікації магістрів перекладу, оскільки процедура сертифікації, яку здійснює Українська асоціація перекладачів, передбачена для перекладацьких установ загалом, а не окремих перекладачів.

Отже, шляхами вдосконалення системи магістерської підготовки перекладачів у вищій школі України, на наш погляд, є такі, як удосконалення законодавства в сфері вищої освіти; приведення у відповідність підготовку перекладачів до вимог ринку праці; спеціалізація магістерських програм; регулярний перегляд та оновлення програм підготовки магістрів перекладу із залученням провідних фахівців цієї галузі; удосконалення змісту програм підготовки магістрів перекладу (упорядкування нормативної частини навчальних планів, збільшення частки вибіркового дисциплін); урізноманітнення форм організації навчання; впровадження спеціальних підходів до організації навчання майбутніх магістрів перекладу; інтенсивне використання інтерактивних технологій навчання; удосконалення практичної підготовки; активне використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання; удосконалення акредитації магістерських програм та сертифікації магістрів перекладу. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у практичній реалізації позитивних аспектів канадського досвіду підготовки магістрів перекладу у вітчизняній системі вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Балицкая И. В. Образование в современной Канаде : монография / И. В. Балицкая, Л. В. Волосович, И. И. Майорова. – Южно-Сахалинск : СахГУ, 2010. – 124 с.
2. Головацька Ю. Б. Диференціація напрямів і програм підготовки магістрів перекладу у ВНЗ Канади / Ю. Б. Головацька // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – № 1(294). – С. 28–35.
3. Головацька Ю. Б. Зміст та структура навчальних планів і програм підготовки магістрів перекладу в університетах Канади / Ю. Б. Головацька // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / редкол.: В. І. Шахов та ін. – Вінниця, 2014. – Випуск 41. – С. 415–419.
4. Головацька Ю. Б. Організаційні аспекти магістерської підготовки перекладачів у вищій школі Канади / Ю. Б. Головацька // Викладач і студент: умови особистісно-професійного зростання: збірник доповідей і тез Міжнародної науково-практичної конференції (Черкаси, 22–23 травня 2014 р.). – Черкаси, 2014. – С. 45–47.
5. *Survey of the Canadian translation industry. Final report of the Canadian translation industry sectoral committee* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uottawa.ca/associations/csict/principle.htm> – Загол. з екрана. – Мова англ.